

תורה ומדינה הלכה למעשה - מומר להכעיס או תינוק שנשבה

ראשי פרקים

1. חומרת מעשיו של המחלל שבת בפרהסיא
2. מומר להכעיס ומומר לתיאבון
3. גדרו של תינוק שנשבה ביחס לציבור החילוני של ימינו
4. בורות בעיקרי אמונה כעילה להגדרת תינוקות שנשבו
5. הגדרת דתלשי"ם ונושרים כתינוקות שנשבו
6. אבלות על חילונים של ימינו
7. איסור נגיעה של חילוני ביין וצירופו למניין
8. חילול שבת לצורך הצלת חייו של חילוני בימינו

1. חומרת מעשיו של המחלל שבת בפרהסיא

הגמ' במסכת חולין דנה בדברי רב ענן, לפיהם מותר לאכול משחיטתו של מומר לע"ז, משום שאינו דומה לאדם המומר לכל התורה כולה, אשר אנו חוששים שמא לא יקפיד על שחיטתו. הגמ' מקשה על דברי רב ענן מן הברייתא האומרת, שמותר לקבל קורבנות מפושעי ישראל, כדי שיחזרו בתשובה, אך ישנם חריגים אשר מהם אסור לקבל קורבנות. החריגים הם מומר המנסך יין לפני ע"ז, ומחלל שבתות בפרהסיא. למסקנת הגמ' מובא שסוברת היא, שמומר לע"ז עושה מעשה חמור מאוד ונחשב הוא כמומר לכל התורה כולה, וממילא לפי הבנת הגמ' אסור לאכול משחיטתו של אדם זה. הסיבה לכך שאדם אשר הינו מומר לע"ז, נחשב כמומר לכל התורה כולה הינה כדברי הגמ', משום שאדם זה המודה בע"ז, למעשה כופר בתורה. שהרי כל קיום התורה והמצוות עומדות על ההבנה, שאנו מאמינים בקב"ה, ומתוך אמונה זו מחויבים אנו לקיים מצוותיו. אולם מי שאינו מאמין בקב"ה, וכתוצאה מכך עובד ע"ז, אינו מרגיש מחויב לקיים את מצוותיו, וממילא ישנו חשש כבד שימנע מלקיים המצוות ובכללם גם שלא ישחט הבהמה כראוי, ויגרום לכך שתהיה טרפה, ולכן אין לאכול משחיטתו, שלא כהבנת רב ענן הסובר, שמומר לע"ז אינו נחשב כמומר לכל התורה כולה. אולם מהברייתא עולה שישנו אדם נוסף הנחשב כמומר לכל התורה כולה, והוא האדם המחלל שבתות בפרהסיא. לכאורה לא מובן, מדוע שאדם המחלל שבתות בפרהסיא, יחשב כמומר לכל התורה כולה. הרי למרות שעובר עברה מהחמורות הכתובות בתורה, מ"מ לא ברור מדוע שיחשב כמומר לכל התורה כולה, ולא רק לעברה זו. בייחוד שלא מצאנו התבטאות דומה בחז"ל, ביחס לשאר העברות אשר חייבים עליהם סקילה, אשר לכאורה מידת חומרתם זהה לזו של חילול שבת. רש"י מתייחס לקושיה זו על הברייתא ואומר, שלמעשה אדם שכזה, בדומה לדברי הגמ' ביחס למומר לע"ז, כופר במידה לא מבוטלת בקב"ה. שהרי מי שמחלל שבת למעשה כופר בכך שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים וביום השביעי שבת ויינפש. כתוצאה מכך למעשה, מנתק את הקשר בין הקב"ה לבין העולם. שהרי אם לא ברא את העולם, אין לו כל קשר אליו. ממילא אין לאדם בעולם כל מחויבות לשמור על מצוות ה'. לכן, כשם שאדם זה אינו שומר שבת מכח כפירה זו בבריאה, כך גם אין כל סיבה שיקיים כל שאר המצוות הכתובות בתורה. לעומת דברי רש"י, הגאונים המובאים בדברי המאירי, מסבירים דברי ברייתא זו באופן אחר. לדעתם, כיוון שהשבת היא אות בין ה' לבין עם ישראל, ממילא מי שאינו שומר שבת למעשה כופר בכרת ה' עם ישראל. ממילא לדעתם, אדם שעושה כן אינו יהודי כלל, והיחס כלפיו הינו כגוי לכל דבר ועניין, וע"כ דינו כאדם המומר לכל התורה כולה. רוב מוחלט של הפוסקים לא מקבלים דברי הגאונים הללו, וסוברים שישראל אע"פ שחטא ישראל הוא כדברי הגמ' בסנהדרין. אולם ע"פ דברי הגאונים הללו, מובן על מה מסתמך הרב קוק באגרתו המפורסמת אגרת תקנה, באומרו שכאשר נהפך יהודי להיות שונא ישראל, מאבד הוא את סגולת ישראל שבו, היינו נהפך להיות כגוי גמור. נראה שסברתו מסתמכת על דברי הגאונים הללו, לפיהם כאשר אדם מישראל עושה מעשים קיצוניים, עלול הוא לאבד את סגולת ישראל שבו, ולמרות שאנו לא מקבלים את דברי הגאונים להלכה באדם שרק עושה עברות חמורות ככל שיהיו, מ"מ מבין הרב קוק, שכאשר מצטרפת להיותו מומר לכל התורה כולה, גם העובדה שהינו שונא ישראל, ופועל כנגד עם ישראל באופן מובהק וברור, יודו רוב הפוסקים לשיטת הגאונים, ויאבד אדם זה את סגולת ישראל שבו, ויחשב כגוי גמור לכל דבר ועניין. **מדברים אלו עולה, עד כמה חמורה היא מצוות שמירת השבת, אשר מעבר לעונש החמור הניתן עליה בתורה, אף מבינים חז"ל שהינה העברה היחידה אשר זהה בחומרתה לע"ז. כאשר רק המומר לשתי עברות אלו, למרות שמקיים שאר המצוות נחשב כמומר לכל התורה כולה, ואף לפי דעת הגאונים אדם זה, כלל אינו נחשב יהודי. מדברים אלו עולה החובה הגדולה המוטלת עלינו, לפעול ולעשות ככל יכולתנו, לגרום לעם**

ישראל לשמור שבת. גם אם אין באפשרותם של חלק מהאנשים לקיים את כל המצוות כולן, יש להסביר ולומר להם, שלכל הפחות ישמרו שבת, שהיא הבסיס לכל שאר קיום המצוות ואף לאמונה בה' יתברך, ואולי אף הדרך היחידה להיות יהודי, כדברי הגאונים המובאים במאירי. מוטל עלינו בעת הזאת, לשנות את המצב הקיים, לפיו אנשים רבים מחשיבים עצמם מסורתיים, ע"י קיום מצוות אלו ואחרות כגון כשרות, אי אכילת חמץ בפסח וכדומה, אך הינם מחללים שבת בפרהסיא. יש להסביר ככל יכולתנו, שאם כבר בוחרים לצערנו לא לקיים חלק מן המצוות, שלכל הפחות ישמרו שבת, אף אם שאר המצוות לא יקפידו עליהם באופן מלא. מהבריתא הנ"ל עולה, שמכל המומרים לעשות עברות, מקבלים קורבנות, ע"מ לשמור להם את הפתח שיחזרו בתשובה ביום מן הימים. אולם, מי שמחלל שבתות בפרהסיא ועובד ע"ז, אין מקבלים ממנו קורבנות, וממילא משמע שאין לנו כל רצון שיחזרו בתשובה. לפי דברי הגאונים הנ"ל הדבר מובן. שהרי אנשים אלו כלל אינם יהודים, וממילא כשם שאין היהדות דת מסיונרית, ואיננו רוצים שכל הגויים כולם יתגיירו, כך גם אין לנו כל רצון להחזיר אנשים אלו בתשובה, שהרי הינם גויים גמורים לכל דבר ועניין. לעומת זאת לדעת רש"י, שכאמור התקבלה ע"י רוב מוחלט של הפוסקים, לא מובן למה התורה אומרת שאין לקרב אנשים אלו, ואין כל רצון שיחזרו בתשובה, הרי ישראל שחטא ישראל הוא. עוד עולה השאלה, מהי הסיבה שאומרת הברייתא שרק מי שמחלל שבת בפרהסיא נחשב כמומר לכל התורה ואין לקבל קורבנות ממנו. הרי לא נראה מדברי התורה, שישנו הבדל בין אדם המחלל שבתות בפרהסיא, לבין אדם המחלל שבתות בצנעא.

2. מומר להכעיס ומומר לתיאבון

הגמ' במסכת גיטין ובמקומות אחרים בש"ס, מחלקת בין אדם שהינו מומר להכעיס, לבין אדם שמומר לתיאבון. לפי הבנת פשט דברי הגמ', מומר לתיאבון הינו אדם שיעשה את העברה, רק אם לא יוכל להשיג את הדבר בו מעוניין בדרך היתר, כגון אדם האוכל אוכל שאינו כשר, רק כאשר אין בנמצא אוכל כשר. לעומת זאת מומר להכעיס, אוכל מאכלות אסורות שקץ בהם, ואינם ערבים לחכו כלל, או לחילופין אוכל מאכלות אסורות כאשר אינו רעב כלל, וממילא מגלה חוסר אכפתיות גמורה למצוות התורה, ואף לעיתים עושה עברות בדווקא, בלא שיצא לו מעברה זו כל תועלת. מדברי השו"ע עולה, שהמחלל שבתות בפרהסיא, וכן המומר לע"ז, גם אם יעמדו בקריטריונים של מומר לתיאבון בלבד, נחשבים הם כמומרים לכל התורה כולה להכעיס, על כל ההשלכות הנובעות מכך, שיבוארו לקמן. נמצא שלצערנו הרב, רבים וטובים מבין אחינו המכונים חילונים, לכאורה לא רק שנחשבים הם כמומרים לתיאבון, אלא מכיוון שהינם מחללים שבתות בפרהסיא, נחשבים הם כמומרים להכעיס. לעומת זאת, אלו השומרים שבת לכל הפחות באופן בסיסי, ניתן יהיה לראות בהם כמומרים לתיאבון בלבד, לחטאים בהם הם נכשלים. שהרי במרבית המקרים אנשים אלו המכונים עצמם מסורתיים, אינם מקיימים מצוות אלו ואחרות, מפאת העובדה שהדבר מכביד עליהם ולא מאפשר להם לחיות ולעשות כרצונם. כאמור ע"פ דברי הגמ' הנ"ל, במצב זה נחשב האדם כמומר לתיאבון בלבד ולא כמומר להכעיס. ההבדל הגדול ביותר בין מומר להכעיס למומר לתיאבון, נוגע לדין המובא בגמ' במסכת ע"ז, לפיו ישנה מצווה להרוג אנשים שהינם מומרים להכעיס, ואם ניתן יש לעשות זאת בפרהסיא לעין כל כדברי השו"ע להלכה. אם הדבר אינו מתאפשר, יש להורגם בכל דרך האפשרית כלשון הגמ' שם: "מורידין ואין מעלין". לעומת זאת עולה מדברי ר' יוחנן בגמ', שמומר לתיאבון, לא רק שאין להורגו בידיים או בכל דרך אפשרית, אלא שיש לעשות ככל יכולתנו ע"מ להחיותו ולהצילו מכל פגע רע, מדין מצוות השבת אבדה. בעקבות דברי הגמ' בע"ז נפסק בשו"ע, שאכן מומר להכעיס יש להורגו בכל דרך אפשרית, ומומר לתיאבון יש לעשות ככל יכולתנו ע"מ להצילו ממינות משונות. לכאורה ע"פ דברינו עולה מסוגיה זו, שיש חלילה בימינו להרוג כל אדם המחלל שבתות בפרהסיא, ע"פ דברי השו"ע המובאים לעיל, לפיהם מומר לחלל שבתות בפרהסיא נחשב כמומר להכעיס. לכאורה עולה השאלה, מניין לחז"ל בגמ' במסכת ע"ז, שיש להרוג כל מי שהינו מומר להכעיס. מניין לנו להרוג כל אדם שאינו חייב מיתה בבית דין, ועוד לעשות זאת כפי שאומר השו"ע להלכה, אם ניתן, בפרהסיא לעין כל, מחוץ לכותלי בית הדין. הרמב"ם בפירוש המשניות דן בשאלה זו ואומר, שדבר זה הינו קבלה בידנו מרבתינו, שלמרות שלא ניתן בימינו לדון בידינו נפשות, אנשים אלו אשר הינם מומרים לכל התורה כולה, כמחללי שבתות בפרהסיא, הנחשבים מומרים להכעיס, יש להרגם אף בלא בית דין, ע"מ שלא יטעו את שאר עם ישראל ויקלקלו אותם גם כן, ללכת בדרכיהם הקלוקלות. נראה מדבריו, שאכן דין זה המחייב להרוג את המומרים להכעיס אינו מן התורה, אלא תקנת חכמים אשר עברה במסורת. הסיבה לחיוב זה הינה, ע"מ להציל את שאר עם ישראל שלא יתדרדר מבחינה רוחנית, וילך אחרי אנשים אלו ויחטא. החילוק המובא בגמ' במסכת ע"ז, דומה לחילוק שעשתה הברייתא המובאת בגמ' במסכת חולין. לפי היקש זה הנראה בין הסוגיות, ניתן להבין מדוע אין מקבלים קורבנות ממחללי שבת בפרהסיא, למרות היותם יהודים לכל דבר ועניין כשיטתו של רש"י ורוב הפוסקים. למרות שמצד האמת היה ראוי לקבל גם חוטאים אלו ולקרבתם, אומרת הגמ' בע"ז, שיש מצווה להרוג אנשים אלו, ע"מ שלא ילמדו מעשיהם הרעים. ע"כ למרות הרצון לקרבם, אין לעשות כן, ע"מ למנוע מאנשים נוספים ליפול ברשתם. לעומת זאת, כחלק מהמצווה לחיות מומר לתיאבון, יש צורך גם להצילו מעברות, ולעשות ככל יכולתנו ע"מ לקרבו, ולכן יש גם לקבל ממנו קורבנות, ע"מ להשאיר לו דלת פתוחה לחזרה עתידית בתשובה.

ע"פ דברים אלו ניתן להבין גם, מדוע רק מחלל שבת בפרהסיא דינו כדין מומר לכל התורה כולה. כל דין זה הינו תקנת חכמים, שעניינה הרחקת פושעים גדולים מעם ישראל, ע"מ שאחרים לא ילמדו מדרכם הרעה. ממילא כאשר עובר עברות אלו בצנעא, ואין הציבור רואה מעשיו, ממילא אין כל מצווה להורגו ולהתרחק ממנו, ולכן אין כל סיבה שלא לקבל את קורבנותיו ולהחיותו, ככל יהודי באשר הוא, שלשיטה זו כאמור, יהודי שחטא אף בחטאים גדולים מאוד, יהודי הוא לכל דבר ועניין. עוד ניתן להבין ע"פ דברים אלו, שכל הדינים המובאים בש"ס כלפי מומרים אלו, כגון שיינם יין נסך ואסור בהנאה וכדומה, מטרתם לקנוס את אותם אנשים ולהרחיקם, ע"מ שלא יטמאו את מחנה ישראל בדעותיהם הנפסדות.

3. גדרו של תינוק שנשבה ביחס לציבור החילוני של ימינו

מעבר לחילוקים הנ"ל, בין מומר להכעיס, שמעיקר הדין יש להורגו, לבין מומר לתיאבון שיש לקרבו ככל הניתן, אמרו חז"ל שישנו גדר נוסף ביחס לסוג מסוים של יהודים שחטאו חטאים רבים, ובמעשיהם דומים מאוד למומרים לכל התורה כולה. המשנה במסכת שבת אומרת, שמי ששכח עיקר שבת וכתוצאה מכך עשה מלאכות האסורות בשבת במשך שבתות רבות, חייב חטאת אחת על כל העברות כולן יחד. נחלקו האמוראים בהבנת המציאות בה עוסקת משנה זו. להבנת רב ושמואל מדובר על תינוק שנשבה בין הגויים בקטנותו, ולעולם לא ידע כלל שהינו יהודי עד שגדל. כתוצאה מבורות זו, עבר על מלאכות רבות בשבתות רבות, משום שלא ידע כלל על קיומה של השבת והיותו יהודי. הנימוקי יוסף מבין את המושג תינוק שנשבה כפשוט דברי הגמ'. לפי שיטתו, כל מי ששמע בזמן מן הזמנים שהינו יהודי, וקיימת מצווה לשמור שבת, והתעלם ממצווה זו, לא יחשב עוד תינוק שנשבה או מומר לכל התורה כולה. ממילא לשיטתו של הנימוקי יוסף, לא יתכן בשום אופן, להחשיב את החילונים של ימינו הגרים במדינת ישראל, ויודעים היטב על היותם יהודים, וכן יודעים היטב שקיימת מצווה לשמור שבת, ומתעלמים ממידע זה, כתינוקות שנשבו. לעומת זאת הרמב"ם, הן בפירוש המשניות, והן בהלכותיו, סובר שישנם כאלו שיחשבו תינוקות שנשבו, למרות שלמעשה יודעים על קיומם של המצוות לעם ישראל, ובכל זאת לא מקיימים אותם במזיד. לדעת הרמב"ם, אדם מישראל שחונך על ברכי הכפירה ואי קיום המצוות, לא ניתן להחשיבו כמזיד, משום שכדבריו בהלכות מומרים, אינו יכול להיות באופן זה זריז בדרכי המצוות. שהרי כל ילדותו חונך לחוסר אמונה בבורא עולם ובקיום מצוותיו, ולדברי הרמב"ם אין כל יכולת לבא בטענות כלפי אדם זה, מדוע עושה עברות ואינו חוזר בתשובה. לכאורה דברי הנימוקי יוסף מתיישבים ביתר קלות, בהגדרת המושג תינוק שנשבה. שהרי הגמ' בשבת, אשר הביאה ביטוי זה לראשונה, מתייחסת לאדם שכלל לא ידע מהותה של שבת, ולא הכיר כלל שהינו יהודי. לכן מבין הנימוקי יוסף שלא כמו הרמב"ם. לשיטתו, כאשר מדובר על אדם היודע עיקר שבת ומסיבות שונות מחלל שבת, אין להחשיבו כתינוק שנשבה וממילא יש להחשיבו כמומר לכל התורה כולה, שדינו הינו מוות. אם כן יש להתבונן, מה ראה הרמב"ם לנכון, להרחיב את המושג תינוק שנשבה גם למחוזות רחוקים יותר, ולטעון שגם מי שידע על יהדותו ועל מצוות השבת באופן כללי, אך חונך שלא לשמור שבת ושאר מצוות, יחשב כתינוק שנשבה, למרות שכאמור הגמ' כלל לא דיברה על אדם שכזה. רבי יוסף קארו בספרו ב"י, מכריע כדברי הרמב"ם, משום שלהבנתו, הנימוקי יוסף לא אומר את דבריו בוודאי אלא בספק, ולעומתו הרמב"ם אומר את פירושו המורחב לתינוק שנשבה, לא רק בספק אלא בוודאי, ואף אומר זאת גם בפירוש המשניות וגם בהלכות מומרים. לכן פוסק הב"י הלכה כמותו.

4. בורות בעיקרי אמונה כעילה להגדרת תינוקות שנשבו

דברי הרמב"ם הנ"ל נראית לכאורה סתירה. בדבריו בפירוש המשניות ובהלכות מומרים מחשיב תינוק שנשבה בגדר אנוס, ומאידך סובר הוא שהינו שוגג כפי שנראה מדבריו בהלכות שגגות, שסובר להלכה כדברי רב ושמואל בגמ' בשבת הנ"ל, האומרים שתינוק שנשבה לא פטור מחטאת על כל חטאיו, אלא חייב חטאת אחת על כל עברה שעשה. היינו חטאת על שבת שלא שמר, חטאת על אכילת חלב, חטאת על אכילת דם וכו'. לכאורה אם היה תינוק שנשבה אנוס גמור, הרי מקובלנו שאנוס פטור מקורבן, ומאידך אם היה התינוק שנשבה שוגג גמור, היה חייב בקורבן על כל שבת ושבת שחילל, ולעיתים על כל מלאכה שעשה בשבת, אך הוא כאמור חייב רק חטאת אחת. נראה לומר שגדרו ההלכתי של תינוק שנשבה להבנת הרמב"ם הינו, בין שוגג לאנוס. הוא אינו שוגג גמור, כיוון שנחשב לאדם שכלל לא הייתה לו הכרה עד כמה חטאיו חמורים כשעשאו, ולעיתים כלל לא ידע שעושה חטאים. מ"מ אינו אנוס גמור מפני שסוף סוף היה מודע למעשיו, ולא עשאו בכפייה כלשהי, וזו הסיבה שבעת חזרתו בתשובה מביא קורבן חטאת ככל אדם אשר שגג אולם בניגוד לשוגגים אחרים אשר צריכים להביא קרבן על כל חטא שעברו בשגגה אדם זה אינו כשוגג גמור שהרי כלל לא היה מודע לכך שצריך לשמור שבת ושאר מצוות ולכן מביא רק קרבן אחד על כל עברותיו. מדברי הרמב"ם עולה, שאדם היודע ידיעה טכנית של פרטי המצוות, אינו נחשב כאדם היודע ומודע למעשיו. אדם אשר חסרים לו עקרי אמונה בסיסיים, שבמידה והיה יודעם, היה שב לחיק היהדות בזרועות פתוחות, אין בידיעה זו כח לחייב את האדם, אפילו לא כשוגג אלא כקרום לאונס. ע"פ דבריו לעיל, הדבר נכון גם בעניין אדם המקבל חינוך, שאינו ע"פ דרך התורה, או אפילו מקבל חינוך ע"פ דרך התורה, אך לא השכיל להבין את אותה הבנה, מדוע אסור לחלל את השבת, ושהמחללה ככופר בבריאה כולה. כאשר אינו מבין את ההבנה האמונית במהות שמירת השבת,

נראה לומר להבנת הרמב"ם שהינו קרוב לאנוס ובגדר תינוק שנשבה, משום שאינו באמת מבין את מהותם של המצוות. ניתן להבין את סברת הרמב"ם ע"פ רוב הפוסקים שנקטו בטעם לחומרת חילול שבת כדברי רש"י, האומר שהמחלל שבת הינו כופר במעשה בראשית. מתוך הבנה זו השוו בין אדם המחלל שבת בפרהסיא למומר להכעיס שדינו מעיקר הדין מוות. אולם קשר זה שייך רק כאשר אדם מודע לקשר בין מעשיו לכפירה בבריאת העולם, קשר שלא קיים, במידה ואין בסיס לימודי אמוני מינימלי, ולכן לא יחשב מחלל שבת זה כמומר לכל התורה, אלא כתינוק שנשבה כדברי הרמב"ם. **מכלל לאו אתה שומע הן, כמה חשובים הם לימודי האמונה. שכשם שאדם נחשב תינוק שנשבה כאשר אינו לומדם, והבנתו בקיום המצוות הינה טכנית בלבד, כך גם כאשר אדם מקיים את המצוות בלא הבנה מהי מטרת המצוות וכוונתם, אלא כמעשה קוף בעלמא, ממילא יש בכך חיסרון גדול במעשה המצוות.**

5. הגדרת דתלשי"ם ונושרים כתינוקות שנשבו

מדברי הרמב"ם ניתן ללמוד לימוד זכות גדול מאוד על החילונים, אשר חונכו על יסודות הכפירה ואי קיום המצוות, וודאי שאינם מודעים לעומק הבעייתיות הקיימת כתוצאה ממעשיהם הרעים, שכתוצאה מכך משתנה היחס אליהם ממומר להכעיס שיש להרחיקו ע"מ שלא ילמדו אחרים מדרכיו לשוגג הקרוב לאנוס שכמעט ואין להם כל אחריות על מעשים, אף שידעו עיקרי מצוות כיוון שלא ידעו עומק תוקף חיובם לקיים מצוות ולא למדו יסודות האמונה. הבנה זו המיוחסת בד"כ בימינו לחזון איש, אך כאמור מקורה בדברי הרמב"ם, וממילא מקבלת תוקף ועוצמה גדולים יותר. אך לכאורה, ע"פ דבריו, המכונים בימינו דתלשי"ם או נושרים, אשר קיבלו חינוך ע"פ דרך התורה, וכתוצאה מרוח הזמן והתקופה, החליטו לנטוש תורת אימם, וללכת לתור להם דרכים עקלקלות, אין להם דין תינוקות שנשבו. אלא שנראה ע"פ הסבר החזון איש לשאלה, מדוע כיום לא שייך דין "מורידים ואין מעלים" הנאמר בגמ' על מומרים לכל התורה, שגם אנשים אלו ניתן להחשיבם כתינוקות שנשבו. לדעת החזון איש, דין מורידים ואין מעלים, נאמר כאשר מדובר על מקרים בודדים. כאשר מדובר על אנשים רבים המתנהגים בדרך רעה זו, אין במעשה זה של מורידים ואין מעלים, תיקונו של עולם אלא קלקולו, ע"כ לא מקיימים בימינו דין של מורידים ואין מעלים. לכאורה ישנה קושיה על דבריו, וכי מה בכך שישנם רבים החושבים כך, כיצד יש קלקול בדבר, שיאמרו שאנו נוהגים באלימות כלפי אדם חף מפשע, וכי על פי דבריהם אנו מעמידים את דברינו, וכי התורה תתנהל ע"פ מה ואיך יגיבו למעשינו. אלא נראה שכוונת החזון איש, שדין מורידים ואין מעלים חל רק כאשר אדם הינו מומר להכעיס וכופר בכל התורה כולה, והינו בודד בדעותיו הקלוקלות. אך כאשר ישנם רבים הסוברים כדעותיו, אין נכלל הוא בגדר מומר להכעיס, אשר נוקטים כנגדו סנקציות כה חמורות. מעצם היותו בסביבה תומכת לרעה נחשב הדבר כמומר לתאבון, שעליו אומרים הפוסקים, שלא רק שאין בו דין מעלים ולא מורידים, אלא שאפילו יש לקרבו לחיק היהדות. הקירוב לחיק היהדות, השאילו הרמב"ם מסוגית מומר לתאבון לדין תינוק שנשבה. לכאורה אין הקשר בין המקרים, הרי תינוק שנשבה הינו שוגג הקרוב לאנוס, ומומר לתאבון סוף סוף הינו מזיד לכל דבר, על אף שלא נוקטים כנגדו סנקציות של מומר להכעיס. אלא שנראה להבנת הרמב"ם שתינוק שנשבה הינו מעין סניף והרחבה של דין מומר לתאבון, ובשניהם חוסר הבנה בחומרת המעשים מהווה עליה ליחס אחר לחלוטין כלפיהם, מאשר מומר להכעיס. **ממילא ע"פ דברי החזון איש, גם אדם שנסחף בזרם הטועים והיצירים יחשב תינוק שנשבה, וכל מעשיו הם בגדר שגגות הקרובים לאנוס. ממילא גם המכונים דתלשי"ם, אע"פ שקיבלו חינוך כדרך התורה והמצוות, ולמדו עיקרי אמונה, מכיוון שנסחפו בטעותיות הזמן, ומצאו קרקע נוחה לדעותיהם הקלוקלות, וחברה תומכת, יש להם דין תינוק שנשבה, כ"ש שאין להם דין אפיקורסים ומומרים להכעיס.** הבנתו של החזון איש, לפיה ניתן לכלול גם את הדתלשי"ם והנושרים בימינו בגדר תינוקות שנשבו, מקבלת חיזוק נוסף ע"פ ההבנה אותה הבאנו לעיל, לפיה היחס המחמיר למומרים לכל התורה כולה הינו מרחיק ולא מקרב, בא מתוך הבנה שאם כל הרצון לסייע להם ולקרבתם, יש להישמר מפני היסחפות אחרי מעשיהם הרעים. אולם כאשר מדובר על רבים מבין עם ישראל אשר נטשו את רוח ישראל סבא, לחצוב להם בארות נשברים, אין כל טעם להרחיקם, וכדברי החזון איש אין במעשה הרחקתם, וכ"ש הריגתם, כל סיוע לביצור חומות הדת. לכן אין כל סיבה להרחיקם, אלא יש לקרבתם ככל הניתן, כפי שאכן אומר הרמב"ם על תינוקות שנשבו, כחלק מההבנה הכללית שמעמדם לא נגרע ממומר לתאבון.

6. אבלות על חילונים של ימינו

מתוך הבנה זו העולה מדברי החזון איש שמקורה ברמב"ם, נראה להבין מדוע הקלו בימינו בדיני אבלות על חילונים, כפי שמובא בפוסקים. מעיקר הדין אין להתאבל על מומרים במותם כלל, אלא לשמוח על כך שמתו אויבי ה' כפי שנפסק להלכה בשו"ע. הביטוי המובא בגמ' לאותם אפיקורסים אינו ביטוי רגיל. הם נקראים פורשים מדרכי ציבור, ביטוי זה מסביר את שאמרנו. **אותם פורשים מדרכי ציבור רק הם יחשבו אפיקורסים שאין להתאבל עליהם, אך מי שאכן פורש מהציבור המכונה דתי, אך נכנס בצל קורתו של ציבור אחר, ומצא את מקומו ביניהם, יש להתאבל, לומר קדיש ולנהוג כלפיו את כל מנהגי האבלות, מפני שאינו מומר אלא תינוק שנשבה.** וכן אנו פוסקים להלכה בעניין זה ע"י רוב מוחלט של פוסקי דורנו בו לצערנו ישנם מצבים רבים של שאלות על אבלות על אנשים מעין אלו.

7. איסור נגיעה של חילוני ביין וצירופו למניין

בעיון בהלכה למעשה בגדרי תינוק שנשבה, ביחס למכונים חילונים בימינו, נראה לכאורה מגמות הפוכות בין הפוסקים. מצד אחד ניתן לראות, שלמרות לימודי זכות רבים של שו"ת בניין ציון, הפוסקים נוטים להחמיר, ולהחשיב את יינם של מחללי שבתות בפרהסיא בימינו כיון נסך

האסור בשתייה ע"י נגיעתם בו, בייחוד שהבניין ציון עצמו נשאר בצ"ע אם ניתן להקל כפי שעולה מדבריו. לעומת זאת, בדין צירופם של חילונים למניין והעלאתם לתורה וכדומה, על אף שגם בסוגיה זו נחשבים החילונים של זמננו, ע"י פוסקים רבים, כמומרים, ואסור לצרפם לכל דבר שבקדושה, מ"מ ישנה גישה מקילה יותר ביחס לצירופם למניין וכדומה. נראה שהסיבה לכך טמונה בעצם הטעם ליחס כלפי מומר כאילו הינו גוי. כפי שהבאנו לעיל, רוב הפוסקים סוברים שאינו גוי, אלא שיש לקנוס אותו, ע"מ להראות את יחסנו כלפי מעשיו הקלוקלים, וכן להרחיקו מעדת ישראל הקדושה, ע"מ שלא ילמדו אחרים מדרכיו. ממילא כיוון שמדובר בקנס בעלמא, יש לקנוסו בדברי רשות, כגון החשבת יינו כיון נסך וכדומה, שם גם בימינו ראוי להראות לציבור החילוני שיש לנו כלפי התנהגותם תרעומת גדולה. אך כאשר מראה החילוני סימנים של רצון מסוים להתקרב למסורת ישראל ולדת היהודית, ראו הפוסקים לנכון יותר להקל ולהחשיבו כתינוק שנשבה ולא כמומר להכעיס. אולם גם בדין צירופו למניין והעלאתו לתורה, ישנם פוסקים רבים שהחמירו בדבר ומיאנו לצרפו למניין. אלא שנראה בבירור מדברי פוסקים רבים, שהנטייה להקל קיימת יותר מאשר בדברי הרשות, שבהם רואים הפוסקים לנכון לנקוט כלפיהם יד קשה יותר, וקונסים אותם, ע"מ להראות להם שדעתנו אינה נוחה ממעשיהם כלל ועיקר. **לכן אנו מוצאים בכל סוגי הכשרויות הקיימים בימינו, שבכל תהליך היצור של היין, עובדים עם היין עצמו אנשים שומרי שבת בלבד, ולעומת זאת רבים וטובים מגדולי ישראל, מצרפים במקרים רבים חילונים למניין, ומעלים אותם לתורה ולא נמנעים מכך. אולם כיוון שמדי מחלוקת לא יצאנו, והביקורת שלנו כלפי מעשיהם הינה גדולה, אין להכריח ולשכנע יתר על המידה חילוני לעלות לתורה ולהצטרף למניין. רק כאשר רוצה זאת מיוזמתו, ובכך מראה רצון להתקרב ולהתחבר, יש יותר צד להקל בדבר מהסיבות הנ"ל.**

8. חילול שבת לצורך הצלת חייו של חילוני בימינו

הפוסקים נחלקו בשאלה, האם יש לחלל שבת על תינוקות שנשבו, שהרי הינו יהודי לכל דבר ועניין, לפי רוב מוחלט של הפוסקים כדברינו לעיל, או שמא כדברי הבית מאיר, כיוון שחלק מההיתר לחלל שבת הינו, שיש לחלל על אדם שבת אחת, ע"מ שישמור שבתות אחרות כל חייו, אין לחלל שבת עבור הצלת תינוק שנשבה, משום שבהמשך חייו לא ישמור שבת. ישנה תמימות דעים בימינו, שיש לחלל שבת עבור חילונים. נראה שבימינו ביחס לסוגיה זו אין כל מחלוקת. שהרי דברי הבית מאיר עסקו בתינוק שנשבה לפי הבנת הנימוקי יוסף בלבד, היינו תינוק שנשבה שאינו גר בין יהודים, ואין סיכוי כלל שישמור שבת בהמשך חייו. אולם בימינו, כאשר מדובר על חילונים אשר גרים בין יהודים שומרי מצוות, וישנו סיכוי משמעותי שביום מן הימים יהודי זה יחזור בתשובה, ויתקרב קצת יותר למסורת ולקיום מצוות באופנים מסוימים, נראה שגם הבית מאיר יודה שיש לחלל שבת עבורו. **ממילא לכל הדעות בימינו יש לחלל שבת לצורך פיקוח נפש של חילוני, כחלק מהמצווה השייכת כלפי כל יהודי, אפילו שהינו מומר לתיאבון של "לא תעמוד על דם רעך" כאמור בימינו מצווה זו שייכת גם כלפי כל חילוני באשר הוא, כחלק מהגדרתו כתינוק שנשבה, או לכל הפחות מפאת העובדה שבימינו כדברי החזון איש, אין כל תועלת בהרחקת אנשים אלו, כ"ש בהריגתם.**